

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisen selonteon tavoitteina olevien saavutettavuuden, tasa-arvon ja laadun näkökulmasta kiitämme ja pidämme erinomaisen tärkeänä, että mukana on mainintoja ihmisoikeuksista ja demokratian merkityksestä (mm. s.7, 57, 74). Toivomme kuitenkin demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen viittaavissa kohdissa, että niissä eksplisiittisesti huomioidaan myös ihmisoikeuksien sekä ihmisoikeuskasvatuksen oikeudellinen velvoittavuus.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

-

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

-

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

-

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

- Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen normatiivinen perusta suomalaisessa yhteiskunnassa on hyvä. Demokratia ja ihmisoikeudet ovat suomalaisen koulutuksen arvoperustan ydintä varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle. Kasvatus ja koulutus ovat avainasemassa vahvistamassa demokratiaan, aktiiviseen kansalaisuuteen ja ihmisyyttä arvostavaan yhteiskuntaan kasvamisessa. (s. 74)
- Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Demokratia ja ihmisoikeudet ovat suomalaisen koulutuksen arvoperustan ydintä varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle. (s.75)

Näissä kohdissa tuodaan esiin, että demokratia ja ihmisoikeudet ovat arvoperustaa ja opetussuunnitelmissa kirjoitetaan suoraan ja laajasti demokratiasta ja ihmisoikeuksista. Yksi keskeinen ongelma on ollut esimerkiksi opettajankoulutuksessa, että ihmisoikeuksia ei kouluteta yhteydessä niiden oikeudelliseen perustaan ja demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen toteutumisen on epäsystemaattista (Ihmisoikeuskeskus 2014; Rautiainen, Vanhanen-Nuutinen & Virta 2014). Opettajat ovat pitäneet ihmisoikeuksia ”outona ja itsestäänselvänä”, jolloin niitä periaatteessa pidetään itsestäänselvänä, mutta tietoperusta esimerkiksi kansainvälisistä sopimuksista tai ihmisoikeusinstrumenteista on vähäistä (Matilainen 2011). Ihmisoikeuskasvatuksen tarve on nähty johonkin muualle kuin Suomeen ja kotimaisia ihmisoikeusongelmia, kuten rasismia, alkuperäiskansojen kohtelua tai naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei ole riittävästi käsitelty (Toivanen 2007).

On erittäin tärkeää, että opetus- ja kulttuuriministeriö huomioi tämän konkreettisissa toimissaan, lausunnoissaan ja resursoinnissaan (esim. OKM:n henkilöstön osaaminen ja riittävyys, mahdollisimman pitkäjänteiset tukimekanismit kasvatusalan merkittävänä viranomaisena ja

yhteistyö muiden keskeisten ihmisoikeustoimijoiden kanssa). On tuotava esiin selvästi, että ihmisoikeuksissa ei ole kyse pelkästään arvopohjasta, vaan nimenomaisesti perustuslaissa (Suomen perustuslaki 1999/731) ja muussa kansallisessa lainsäädännössä sekä kansainvälisessä oikeudessa ihmisoikeussopimuksissa sitovasti määritellyistä oikeuksista ja velvoitteista. Perustuslakiin on kirjattu perusoikeudet, jotka pitkälti vastaavat ihmisoikeuksia, pykälissä 6 -21. Lisäksi perustuslain 22 pykälässä säädetään julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeudet.

Ihmisoikeuskasvatuksen ja tietoisuuden vahvistaminen kaikilla koulutuksen ja kasvatuksen asteilla, myös ammatillisessa koulutuksessa ja jatkokoulutuksessa, on erittäin tärkeää nykyisessä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä, jossa sekä demokratia ja ihmisoikeudet kohtaavat vastustusta. Lisäksi kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat toistuvasti muistuttaneet suositusten muodossa ihmisoikeuskasvatuksen sekä ihmisoikeustietoisuuden puutteista Suomessa.

Lähteet:

Ihmisoikeuskeskus (2014). Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa. Helsinki: Ihmisoikeuskeskus

Matilainen, M. (2011). Ihmisoikeuskasvatus lukiossa – outoa ja itsestäänselvää. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 326. Helsinki: Yliopistopaino.

Rautiainen, M., Vanhanen-Nuutinen, L. & Virta, A. (2014). Demokratia ja ihmisoikeudet opettajankoulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:18.

Toivanen, R. (2007). Education on Human Rights – A Method for Inducing Global Critical Thinking. Teoksessa Kaivola, T. & Melén-Paaso, M. (toim.), Education for Global Responsibility – Finnish Perspectives. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kupiainen Emmi
Ihmisoikeuskeskus